

Nr 123.

Av herr **Holmdahl**, om anslag till pedagogiska biblioteket.

I statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln har sedan fyra decennier tillbaka stått uppfört ett anslag till Pedagogiska biblioteket. I årets statsverksproposition återfinnes det emellertid icke. Under punkt [11] i åttonde huvudtiteln anför departementschefen, att en förnyad undersökning bör verkställas, om icke kungl. biblioteket eller skolöverstyrelsen kunna åtaga sig skötseln av biblioteket utan höjning av de till dem utgående anslagen. Skulle detta ej visa sig möjligt och skulle bibliotekets nuvarande huvudman — stiftelsen pedagogiska biblioteket — icke kunna fullfölja verksamheten, torde böra övervägas, huruvida icke verksamheten bör anknytas till Stockholms högskola.

Då den sålunda ifrågasatta förnyade undersökningen icke kan anses innebära ett tillräckligt skäl för inhiberandet av statsanslag till denna institution, bör, i avvaktan på utredningens resultat, förnyat anslag beviljas för verksamhetens bedrivande under nästa budgetår. Till stöd för denna min uppfattning får jag anföra följande angående detta bibliotek.

Pedagogiska biblioteket bildades på sin tid av intresserade personer inom Stockholms lärarsällskap. 1885 började biblioteket sin verksamhet, och från och med detta år erhöles ett årligt anslag av 500 kronor enligt beslut av Stockholms kyrkostämmor. Under de första 15 åren beviljade Kungl. Maj:t efter särskild hemställan vid olika tillfällen statsunderstöd till bokinköp. 1899 års riksdag beviljade å extra stat ett anslag av 2,500 kronor, och sedan dess har biblioteket åtnjutit årligt understöd av riksdagen med växlande belopp.

Med Pedagogiska bibliotekets ökade tillväxt och ökade utnyttjande uppstod tanken på att giva biblioteket en mera självständig ställning. Stockholms lärarsällskap godkände i skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 november 1911 vissa tillägg till bibliotekets stadgar, bl. a. att, om sällskapet upplöstes eller av annan anledning ej längre kunde taga befattning med biblioteket, Kungl. Maj:t skulle bestämma, huru med biblioteket skulle förfaras. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 april 1917 frånträdde lärarsällskapet all äganderätt till biblioteket, och i kungl. brev den 22 juni 1918 föreskrev Kungl. Maj:t att en stiftelse, benämnd Stiftelsen Pedagogiska biblioteket i Stockholm, skulle av Stockholms lärarsällskap övertaga biblioteket och förvalta dess egendom. Enligt senaste av Kungl. Maj:t den 30 oktober 1925 fastställda stadgar står Pedagogiska biblioteket under inseende av skolöverstyrelsen, som utser bibliotekets styrelse.

Pedagogiska biblioteket har sålunda utvecklats till ett av staten ägt, offentligt bibliotek med fastställd tid för öppethållandet och bestämda regler för

utlåning i likhet med andra vetenskapliga offentliga bibliotek. Tack vare att biblioteket sedan gammalt åtnjuter förmånen av tjänstebrevsrätt har biblioteket kunnat förmedla boklån till på andra orter belägna bibliotek, främst universitetsbiblioteken, läroverks-, lands- och centralbibliotek samt stadsbibliotek.

Pedagogiska biblioteket är allt sedan sin början det enda offentliga biblioteket i Sverige med avgränsad uppgift att förvärva litteratur rörande uppfostran, undervisnings- och skolväsen och annan därmed sammanhängande litteratur. Med tiden har alltså såväl genom gåvor från enskilda som framför allt från de stora bokförlagen en anseelig samling böcker hopbragts, varav stora delar ej finnas i något annat offentligt bibliotek. Detta gäller särskilt de tidskriftsserier, som biblioteket sedan gammalt håller. Sedan 1890 upptagas bibliotekets nyförvärv av utländsk litteratur i den för Sveriges offentliga bibliotek gemensamma accessionskatalogen.

Det är uppenbart, att ett pedagogiskt bibliotek av den storleksordning det här är fråga om — biblioteket torde omfatta mellan 55 à 60,000 band — vilket därtill är det enda i sitt slag i vårt land, måste anses äga ett stort värde för vårt lands undervisningsväsen. Icke minst för den centrala skolledningen, till vilken det genom sin förläggning i omedelbar anslutning till skolöverstyrelsens lokaler är nära knutet, är ett bibliotek av detta slag av ovärderlig betydelse, och det kan otvivelaktigt, om det vidmakthålles, i detta avseende få en ännu större betydelse i framtiden. De förslag till utvidgning och förstärkning av skolöverstyrelsens organisation, som efter vederbörlig utredning föreligga, hava under nuvarande förhållanden måst skjutas åt sidan. Men när de i en eller annan form komma att genomföras, kommer detta att giva överstyrelsen rikare möjligheter än som tidigare förefunnits att ägna tid och krafter åt sina centrala, pedagogiskt ledande och initiativtagande uppgifter, och då kommer behovet av ett pedagogiskt bibliotek att göra sig ännu starkare gällande, och det kommer att vara av oskattbart värde att hava tillgång till ett sådant av den storleksordning som det Pedagogiska bibliotekets. Även för det tilltänkta psykologiskt pedagogiska institut, varom 1936 års lärarutbildningssakkunniga framlagt förslag, kan ett vidmakthållande av detta bibliotek bliva av största betydelse. De sakkunniga framhålla särskilt behovet av ett bibliotek för detta institut.

Av det sagda synes mig framgå, att varje åtgärd, som kunde medföra ett försvagande av biblioteket eller ett äventyrande av de värden för svenskt undervisningsväsen, som det innesluter, bör undvikas. Ett fortsatt beviljande av det statsanslag, som nu utgår, torde åtminstone för närvarande och till dess den belagade utredningens förslag föreligger vara den för staten billigaste formen för upprätthållandet av biblioteket.

Det förhåller sig nämligen så, att även om kungl. biblioteket eller skolöverstyrelsen skulle övertaga skötseln av detta bibliotek utan höjning av de till dessa institutioner utgående anslagen, staten likväl torde få åtaga sig vissa kostnader för den nuvarande organisationens avveckling.

Den nuvarande bibliotekarien antogs att vara bibliotekarie vid Pedagogiska biblioteket från och med den 1 juni 1925. Den föregående bibliotekariens lön hade varit 5.000 kronor med en daglig tjänstgöring av fem timmar, vilken lön utgjorde villkor för statsbidragets utgående. Vid den nuvarande bibliotekariens tillträde ökades tjänstetiden till sex timmar och lönen sänktes till 4,500 kronor, varvid styrelsen i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 juni 1925 förutsatte, att bibliotekarien i mån av intjänade tjänsteår skulle erhålla ålderstillägg. Så har sedermera också skett (ett ålderstillägg å 150 kronor från och med budgetåret 1932/33, ett å 350 kronor från och med budgetåret 1937/38), och sedan budgetåret 1937/38 utgår således bibliotekariens lön med 5,000 kronor. Bibliotekarien har alltså med innevarande budgetårs utgång varit anställd i Pedagogiska bibliotekets tjänst fulla 16 år. Vid utnämningen till sin nuvarande tjänst var bibliotekarien anställd som extra kanslibitråde vid kungl. biblioteket med särskilda, av Kungl. Maj:t föreskrivna löneförmåner. Då hon antogs till extra biträde i kungl. biblioteket med full tjänstgöring redan den 1 april 1919, hade hon således vid sin avgång från kungl. biblioteket den 31 maj 1925 mer än sex fulla tjänsteår, vilken tid bör läggas till hennes sexton års långa tjänstgöring vid Pedagogiska biblioteket. Under sådana omständigheter och med hänsyn till det arbete, som bibliotekarien nedlagt i det allmännas tjänst, torde statsmakterna svårligen kunna underlåta att, om Pedagogiska biblioteket i sin nuvarande form nedlades och bibliotekariens tjänst indroges, sörja för att bibliotekarien tilldelades åtminstone förtidspension efter längden av sin tjänstgöring dels vid kungl. biblioteket, dels vid Pedagogiska biblioteket.

Genom fortsatt beviljande av nu utgående statsanslag torde — om biblioteket även i fortsättningen som hittills får åtnjuta anslag från Stockholms stad — den nuvarande organisationen i stort sett kunna bibehållas, medan däremot biblioteket för inköp av ny litteratur skulle bliva beroende av det tillskott, som från enskilt håll kunde ställas till förfogande.

Med stöd av vad sålunda anförts får jag hemställa,

att riksdagen i avvaktan på resultatet av den förnyade utredning, som ställts i utsikt, måtte bevilja Pedagogiska biblioteket för nästkommande budgetår samma anslag, som för närvarande utgår, nämligen 4,500 kronor.

Stockholm den 22 januari 1941.

Otto Holmdahl.